

Iarmaroacele din ținuturile sudice ale Moldovei între anii 1800-1864

GHEORGHE UNTARU

După anul 1780, în economia Moldovei au loc importante prefaceri ca urmare a dezvoltării economice generale a țării.

Limitarea monopolului turcesc asupra comerțului extern al țărilor române prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi (1774) și mai cu seamă desființarea acestuia după pacea de la Adrianopole (1829) au creat premise favorabile dezvoltării producției de cereale — marfă, creșterii producției meșteșugărești locale, sporirii volumului circulației de mărfuri atât pe piața internă cât și pe cea externă.

Apropierea de portul Galați¹ legat prin intermediul Dunării și Mării Negre de piața europeană de mărfuri, precum și măsurile de încurajare, dezvoltare și organizare întreprinse de administrația de stat, au pus în valoare în primul rând produsele agro-alimentare ale ținuturilor sudice ale Moldovei: Covurlui, Putna și Tecuci, a căror economie, nevoită să se adapteze solicitărilor pieții, face primii pași pe calea dezvoltării capitaliste².

Dezvoltarea comerțului intern, în această perioadă suportă influența unor factori ca: menținerea dominației otomane, lipsa de capitale și credite, inexistența unui sistem monetar și ponderal unice, insuficiența mijloacelor de transport etc. fapt care a permis menținerea unor practici ce i-au imprimat o serie de particularități, legate mai mult de economia feudală.³

În condițiile existenței unor orașe și târguri cu o populație puțin numeroasă legată încă de ocupațiile agricole, iarmaroacele, forme ale comerțului periodic, au continuat să joace un rol important în sfera schimbului de mărfuri.

Faptul că în ținuturile sudice ale Moldovei producția era organizată mai cu seamă în vederea asigurării cerințelor de export, comerțul din iarmaroace a cunoscut unele particularități față de cele din restul țării, prin volumul sporit

¹ Pentru desfacerea produselor agricole, Moldova dispunea de un singur debarcaș principal, portul Galați. Această situație făcea ca terenurile așezate în apropierea acestui centru să se bucure de un fel de monopol, realizând profituri însemnate, spre deosebire de terenurile din nord, mai puțin fertile și obligate să suporte cheltuieli mari de transport până la Galați, din cauza lipsei de mijloace de transport și a drumurilor impracticabile. (Vezi A. Șuțu în „Opere economice”, București, 1957, p. 57, „Transportul grâului din interiorul țării până la Galați, costă mai mult decât de la Galați în Anglia”, Ibidem, p. 339.

² Rămânerea în urmă a părților nordice ale Moldovei, consecință a lipsei de debarcaș și totodată revirimentul produs asupra sudului Moldovei de activitatea portului Galați, sînt sugestiv redat de către domnul M. Sturza, în hrîsovolul de reînnoire dat târgului Mihăileni la 24 septembrie 1838: „Ne-am îndemnat a întoarce osebîtă luare aminte către parte din sus a principatului, în care dizvălire negoțului au rămasu înapoietu de gradul sporirilor ci revarsă limanul Gălaților în partea ce dingios a Moldovei” (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dos. 426, f. 552). Domnului M. Sturza, Galații îi par „singura schele a țării unde face mare alișverîș în tot soiul de marfă ce se aduce pe Dunăre” (Hurmuzaki supl. I, 5, p. 15—17, nr. 6).

³ Într-o adresă către prefectura jud. Putna, din 22 octombrie 1887 Ministerul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor arată că iarmaroacele sînt „o necesitate a epocelor lipsite de siguranță și de mijloace de comunicație” (Arh. St. Focșani, Prefectura Putnei dos. 18/1885, f. 46).

și variat al mărfurilor, ca și prin participarea unui număr mai mare de negustori străini, depășind sfera pieții locale și contribuind la aprovizionarea pieții externe.

Multe documente scot în evidență faptul că iarmaroacele și târgurile săptămânale de la Galați⁴, Focșani și Nămcloasa, continuau în condiții îmbunătățite tradiționalele lor legături comerciale cu Țara Românească și raiaua Brăilei⁵, iar cele de la Soveja⁶, la schimbul de mărfuri nu mai puțin important cu Transilvania.

Iarmaroacele funcționau atât la orașe cât și la sate, în anumite zile ale anului, putând ține o singură adunare, una sau mai multe zile. În mod curent, pe teritoriul Moldovei, termenul folosit pentru această formă de organizare a comerțului interior era acela de iarmaroc⁷, dar pe alocuri, în părțile sudice, se mai folosea și denumirea de bilci⁸, datorită apropierii legăturilor mai frecvente cu Țara Românească.

Dacă în satele răzeșești, ca proprietăți depline, necondiționate, iarmaroacele funcționau fără restricții, pe baza obiceiului pământului, pe moșiile boierești, încă din secolele trecute ca și în secolul al XIX-lea ele nu puteau funcționa fără asentimentul domnului, acordat prin privilegiu de iarmaroc, care trebuia confirmat și reinnoit la fiecare nouă domnie. Așa de exemplu la 15 mai 1839 Alecu Sturza, menționează că încă din anul 1818 are privilegiu pentru înființarea de iarmaroace dar fiindcă „după întâmplările vremilor acel hrisov nu și-a avut lucrare“ roagă să fie reinnoit spre a și le putea reinființa.⁹

De obicei, în vederea obținerii pentru prima dată a hrisovului, proprietarul pe a cărui moșie urma să se înființeze iarmarocul, se adresa domnului cu o cerere în care arăta avantajele naturale ale așezării, ca și eventualele îmbunătățiri ce i-a adus, sau urma să-i aducă. Domnul, cu recomandarea respectivă, înainta lucrarea Vistieriei, căreia îi revenea îndatorirea și răspunderea de a cerceta prin ispravnic dacă proprietatea respectivă îndeplinea condițiile cerute după care o înainta Sfatului administrativ, care hotăra în ultimă instanță.

După obținerea privilegiului, se proceda la informarea celor interesați asupra datelor la care urmau a se ține iarmaroacele prin baterea în darabană pe uliți, citirea publicației în biserică, strigarea de către crainic prin târguri etc. Astfel, la 7 iulie 1819, ispravnicii ținutului Putna îl informau pe biv-vel comisul Ilie Roșet, proprietarul moșiei Rădiana, „că a pus de s-a făcut publicație norodului aicea în târg ca să meargă la iarmarocul ce se face în satul Rădina“¹⁰. Cîțiva ani mai târziu, vistiernicul Petrache Sturza, proprietarul moșiei Sascut, cerea starostelui de Putna să facă publicații în ținut pentru înștiințarea de obștie „și a lăcuiitorilor și a neguțătorilor“ și „înnoind pururea și vremea viitoare asemenea publicații și

⁴ Nicolae Iorga, *Contribuțiuni la istoria modernă a Galaților* în Anal. Acad. Rom. „Mem. sect. Ist.“ seria a III-a, tom. XII, p. 7.

⁵ Arh. St. Iași, Colecția Litere M/509, f. 116.

⁶ Arh. St. București, Colecția documente istorice, CCCXI/118. Brețcanul Radu Stăncescu, în anul 1831 a cumpărat din Soveja 80 de berbeci.

⁷ Iahrmarkt, cuvînt de origine germană.

⁸ Bolcsu, cuvînt de origine maghiară (Vezi *Dicționarul limbii române moderne*, Edit. Acad. R.P.R., 1958, p. 82). O definiție corectă o dă termenului de bilci, un document din Țara Românească și anume adresa Vistieriei din 16 martie 1827 către Adm. districtului Gorj: Bilci „se zice târgului aceluia unde se string neguțători mulți și de prin alte județe și părți cu mărfuri îndestule și ține zile mai multe“ (Apud Georgeta Penelea; *Les foires de la Valachie et pendant la periode 1774—1858*, București, 1973, p. 175).

⁹ Arh. St. Iași, Tr. 1864, op. 2013, dosar 1157, f. 23.

¹⁰ Arh. St. București, Colecția documente istorice XXIX/99.

înlesniri pînă cînd se vor aduce în obișnuință și între întemeiere¹¹ iarmaroacele acestea¹², iar la 24 iunie 1832, vornicul Iancu Jurje, proprietarul moșiei Negri-lești-Tecuci, ruga isprăvnicia ca „prin crainic... în tîrgul Tecuci să vestească no-rodului ținerea iarmaroacelor“ pe acea moșie, obligîndu-se a da „toată putincioasa îndemnare, nemărginind pe nimeni în comerțul său“¹².

După 1831 numărul iarmaroacelor crește¹³ iar pentru a se curma neînțelegerile între proprietari, prin reglementarea din 13 februarie 1842¹⁴ se hotăra ca înființarea noilor tîrguri sau iarmaroace să nu se facă decît dacă sînt la o depărtare de patru ceasuri de cele vechi, măsurate în pasul boulii.

„În noile condițiuni, cererea solicitantului trebuia să fie mai întîi publicată în „Buletin“ și „Foaia sătească“ spre a fi adusă la cunoștința publică, pentru ca eventualii nemulțumiți să poată face contestație la Vistierie, în termen de trei luni de la publicare. În caz că nu existau obiecții sau contestația era dovedită ca neîndreptățită, Vistieria înainta cererea spre aprobare Sfatului administrativ¹⁵. Astfel, la Golășei-Covurului, proprietarul aga Alexandru Ventura cerea la 27 noiembrie 1843 Sfatului administrativ dreptul de a face iarmaroace. Dar în termenul legal face contestație un oarecare Tudorache Iamandi, arătînd că-i va fi stingherită activitatea iarmaroacelor sale de la Berești, datorită faptului că Golășei s-ar afla la o mică depărtare față de proprietatea sa, „un ceas și jumătate, cel mult două“. În urma cercetărilor efectuate, se constată că depărtarea nu este mai mică de patru ceasuri și deci contestația nefiind întemeiată, cererea se aprobă¹⁶. Tot așa, la 24 februarie 1850 vornicul Iancu Greceanu cerea Vistieriei să poruncească ispravnicilor de Tutova, Tecuci și Galați publicarea zilelor de iarmaroc de la moșia sa Drăgușeni-Covurului¹⁷, deci dintr-o largă arie geografică din care spera să-și atragă participanții la iarmaroacele sale¹⁸. Unii proprietari, în schimbul obținerii privilegiilor se obligau să înființeze în satele respective școli. Astfel a procedat la 20 februarie 1852 principele Alecu Sandu Moruz, proprietarul moșiei Boșirlău-Putna iar la 17 septembrie 1856 postelnicul Panaite Balș, proprietarul moșiei Ivesți-Tecuci¹⁹.

Conform uzanțelor feudale, pentru obținerea hrisovului de iarmaroc, proprietarii de moșii invocau „mila domnului“. Formulele folosite de către boierii solicitanți de iarmaroace în jalbele către domni erau, „fie și va rămîne în veci neuitată

¹¹ Ibidem, CXLI 79.

¹² Arh. St. Iași, Tr. 507, op. 550, dosar 259, f. 30.

¹³ În articolul 136, cap. V se prevedea ca „pe lîngă iarmaroacele ce se află prin tîrgurile țării, să se așeze și altele în deosebite date ale anului la locurile cele mai favorabile spre înlesnirea vînzării tuturor produselor“ (*Regulamentul Organic al Prințipatului Moldovei*, Iași, 1837, cap. V, p. 3).

¹⁴ Docladul Sfatului administrativ cu nr. 1006 din 13 februarie 1842 (Arh. St. Iași, Tr. 1864, op. 2013, dosar 1560, f. 11 și Tr. 1316, op. 1488, dosar 131. f. 78).

¹⁵ Ibidem, Tr. 1764, op. 2013, dosar 1560, f. 11 și Tr. 1768, op. 2011, dosar 281, f. 81.

¹⁶ Ibidem, Tr. 768, op. 211, dosar 281, f. 399.

¹⁷ Ibidem, Tr. 1768, op. I, 2017, dosar 609, f. 2.

¹⁸ Mihail Kogălniceanu, cerea Vistieriei la 27 martie 1840, să-i comunice lista iarmaroacelor cu data ținerii lor pe luna aprilie, în vederea publicării în „Foaia Sătească“ (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 428 f. 1). La 20 august 1840, vornicul Alecu Sturza reclama Vistieriei că Mihail Kogălniceanu nu ar fi publicat adunările iarmaroacelor de pe moșia sa. Acesta se disculpă răspunzînd că a publicat aceste date „încă din 21 a trecutei luni sub nr. 16“ (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 975, dosar 427, f. 673).

¹⁹ Ibidem, Tr. 1768, op. 2017, dosar 609, f. 130.

pomană înălțimii voastre“²⁰, sau „înălțimii voastre spre nemuritoare pomenire“ etc.²¹.

La rîndul său, în hrisovul acordat, domnul folosea una din formulele: „mi-
lostvindundu-ne i-am dat hrisovul domniei mele“²² sau „și aceste arătate prin hriso-
vul domniei mele vor fi nestrămutate din domneasca noastră milă“²³, sau „îi
facem veșnică miluire“²⁴ etc.

Ion Sandu Sturza, în hrisovul din 13 februarie 1824, prin care acordă boierului
Iordache Catargiu dreptul de a deschide iarmaroace pe moșia sa Mărășești, moti-
vează că i-a dat acest privilegiu „pentru slujbele domnicii sale celei de folosință
și de mărturisită laudă ce au adus către pămîntul patriei, atît în vremurile de mai
înainte cît și subț a noastră însuși ocirmuire, cu deplină mulțumire și a patriei
și a noastră“²⁵. Domnia acorda deci privilegiu de iarmaroc proprietarilor de
moși, în virtutea dreptului de „dominium eminens“.

Boierii, deși arătau că, prin înființarea de iarmaroace, aveau în vedere „deș-
teptarea comerțului“²⁶, „îndemnarea alișveriușului obștesc“²⁷, intenția „de a fericii
și a înavuții țara“²⁸ sau „temeiul cel mai cu dinadinsul al fericirii poporului“²⁹,
urmăreau și pe această cale sporirea veniturilor moșiilor lor. Din punctul acesta
de vedere, demnă de luat în considerație, ni se pare cererea Casandrei Iamandi,
proprietara moșiei Dămăcuța-Tecuci, care în jalba către domn din 10 noiembrie
1834 afirmă că privilegiul de iarmaroc îi va fi o mare facere de bine „ce va rămîne
spre nemuritoare pomenire la o casă împovărată de datorii și cu fete mari“³⁰.

Dacă în orașe și țiguri iarmaroacele își datorau existența din nevoi bănești,
pentru comerțul exterior sau pentru asigurarea populației cu mijloace de sub-
zistență, în celelalte regiuni au apărut ca urmare a necesității schimbului de pro-
duse între locuitorii aflați în zone diferite de cultură agricolă, cărora impractibi-
litatea drumurilor și nivelul tehnic rutier scăzut le făcea imposibilă deplasarea
spre piețele de schimb prea îndepărtate. Acestea se deosebeau de cele dintîi prin
faptul că nu depășeau sfera producției locale, volumul tranzacțiilor fiind cu mult
mai mic.

Astfel, prin hrisovul din 2 iunie 1816, Scarlat Alexandru Callimachi vv.
motiva că a acordat biv-vel spătarului Costache Pantazoglu dreptul de a face
cinci iarmaroace pe moșia sa Muncelu din ținutul Putnei, pentru că „nu numai

²⁰ Jalba maiorului Iancu Fote proprietarul moșiei Brănești-Covurlui din
4 aprilie 1835 către domn. (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 80).

²¹ Jalba Casandrei Iamandi, văduva postelnicului Mihai Iamandi, pro-
prietarul moșiei Dămăcuța-Tecuci din 12 noiembrie 1834 (Ibidem, Tr. 766, dosar
537, f. 162).

²² Hrisovul lui Ion Sandu Sturza dat lui Ion Greceanu, proprietarul moș-
iei Drăgușeni-Covurlui, la 18 octombrie 1823. („Uricarul“, XIX, p. 105—106).

²³ Ibidem.

²⁴ Hrisovul lui Ion Sandu Sturza, dat nepotului său Petrache Sturza, pro-
prietarul moșiei Sascut-Putna, la 7 martie 1823 (Arh. St. București, Colecția do-
cumente istorice, CXXLI/79).

²⁵ Ibidem, CCCCXLV/326.

²⁶ Jalba vornicului Iancu Juje către isprăvnicie din 24 iunie 1832 (Arh. St.
Iași, Tr. 507, op. 550, dosar 259, f. 30).

²⁷ Cererea agăi Alecu Sturza de a înființa iarmaroace la Găiceana-Tecuci,
din 15 mai 1830 (Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 23).

²⁸ Jalba lui Alexandru Ventura din 27 noiembrie 1834 către Vistieria Mol-
dovei (Ibidem, Tr. 1868, op. 211, dosar 281, f. 399).

²⁹ Hrisovul domnului Ioniță Sandu Sturza dat vistiernicului Iordache Ca-
targiu pentru înființarea de iarmaroace la Mărășești-Putna la 13 februarie 1832
(Arh. St. București, Colecția documente istorice, CCCCXLV/326).

³⁰ Arh. St. Iași, Tr. 766, op. 868, dosar 537, f. 162.

pentru locuitorii satelor megieșite dar și pentru alte sate ale ținutului din pregiur, care se află cu depărtare de tiruri, poate să aducă multe folosinți și îndemnări în urmarea alișveriușului lor“³¹.

De asemenea, acordându-i hrisov pentru întemeierea de iarmaroace maiorului Iancu Fote, pe moșia sa Brănești-Covurului, la 10 februarie 1837, Mihail Sturza vv. făcea mențiunea că „sînt aducătoare de priincioase folosuri alișveriușului și a îndemnării locuitorilor, după îndepărtarea tîrgurilor“³², iar la Giceana Tecuci, lui aga Alecu Sturza îi făcea cunoscut că „iarmaroacele ce urmau a se deschide sînt foarte folositoare, deoarece această moșie să găsește în depărtare de tîrguri de prin pregiur, cale de opt ceasuri“³³.

Tot pentru că se aflau la mare depărtare de alte tîrguri mai vechi se aprobase în 1817 înființarea de iarmaroace și la Umbrărești-Tecuci, unde proprietarul spera că vor veni „nu numai locuitorii de prin pregiur dar și de la alte sate mai îndărtate“³⁴.

Pentru ca un iarmaroc să-și poată desfășura activitatea în bune condițiuni, trebuiau asigurate anumite condiții materiale minime ca : acordarea unui teren unde urma să se expună mărfurile aduse spre vânzare și care uneori era amenajat prin construirea de tarabe, dughențe etc. dar și a unui teren pentru oborul de vite cu adăpători și a unui loc de imaș. De obicei, încuviințînd înființarea de iarmaroace, domnul ținea să precizeze, în aprobare, că „cercetînd domnia mea și adevîndu-se că la numita moșie este loc cu adevărat îndeminatic și cu toate cele trebuincioase... avînd și imaș deajuns și îndestulare de apă“³⁵.

În hrisovul acordat lui Matei Cantacuzino, proprietarul moșiei Băleni-Covurului se arată că „moșia are îndestulă întindere, cimpii și loc cu apă“³⁶, iar boierului Petrache Sturza, proprietarul moșiei Sascut-Putna, prin hrisovul din 7 martie 1823 i se pune în vedere că „are a da dumnealui pururea locul cuviincios pentru adunarea iarmaroacelor, precum și loc de imaș și de adăpătoare pentru vitele iarmarocenilor“³⁷.

În hrisovul din 10 februarie 1817, acordat de Scarlat Callimachi vv., biv-vel postelnicului Mihalache Mavrogheni se arată că moșia Umbrărești-Tecuci are „loc bun și îndeminatic pentru adunarea de iarmaroace, avînd și îndestulare de apă și toate alte înlesniri, spre a se îndemna nu numai locuitorii satelor de prin pregiur, dar și alte sate în alcătuirea iarmaroacelor“³⁸.

De asemenea, așezarea lingă un drum de intensă circulație, sau lingă graniță erau alte condiții favorabile unei activități comerciale înfloritoare și erau folosite ca argumente în obținerea dreptului de iarmaroc. De pildă, Grigore Rosetti, proprietarul moșiei Filipeni-Tecuci, menționa în jalba din 3 decembrie 1834 că iarmarocul ce intenționa să înființeze se găsea „în drumul mare al Berheciului și pe care necontentit oamenii umblă și... cu călătorii i lăcutorii de prin pregiur, precum

³¹ Arh. St. București, Colecția documente istorice, LX/80.

³² Arh. St. Iași, Tr. 766, op. 997, dosar 425, f. 435—436.

³³ Jalba din 15 mai 1839 prin care aga Alecu Sturza cere reinnoirea privilegiului din 1818 pentru opt iarmaroace și zile de tîrg la Găiceana-Tecuci (Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 23).

³⁴ Hrisovul lui Scarlat Callimachi vv. din 10 februarie 1817, dat biv-vel postelnicului Mihalache Mavrogheni (Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 23).

³⁵ Hrisovul lui Scarlat Callimachi vv. din 2 iunie 1816 acordat biv-vel Spătarului Costache Pantazoglu, proprietarul moșiei Muncelu-Putna, (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrite, LX/80).

³⁶ Hrisovul din 14 mai 1839 (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 369).

³⁷ Arh. St. București, Colecția documente istorice, CXLI/79.

³⁸ Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 199.

și neguțătorii, s-ar putea câștiga cu un bun folos pe vânzare de vite și orice marfă³⁹, iar Matei Cantacuzino proprietarul moșiei Băleni-Covurlui, sconta un venit sigur din poziția iarmarocului său „așezat în mijlocul drumului statornic între Galați și Birlad“⁴⁰.

La rîndul său, vornicul Costache Conachi arăta că prosperitatea tîrgului și a iarmarocelor de la Nămolosa, se datora „înlesnirii aliș-verișului cu Țara Românească și cu raiaua Ibrăilei, despre care se află pomezuit... acolo aflîndu-se și podul întins pe Siret și trecerea oștilor“⁴¹.

Dacă acele iarmaroace așezate la întretăierea drumurilor comerciale, lîngă graniță, sau la zona de contact a dealului cu cîmpia s-au remarcat prin volumul mare al mărfurilor desfăcute și deci prin venitul mare realizat, cele din zonele cu populație redusă, sau sărăcită de pe moșiile boierești, avînd un număr mic de participanți, nu au devenit rentabile. Astfel, la 27 februarie 1847, Ștefan Dăscălescu, se jeluia stărostiei Putna, că la iarmarocul din Cîmpuri, datorită impracticității drumurilor, numărul participanților este mic, fapt pentru care cei care aduc vite de vânzare nu-și găsesc cumpărători⁴².

Unele iarmaroace s-au dovedit a fi deosebit de rentabile pentru proprietari, deoarece cu minimum de investiții le asigurau importante venituri bănești din taxele încasate pentru mărfurile expuse vînzării, cît și din desfacerea avantajoasă a mărfurilor proprii, fiind scutiți de cheltuielile ce ar fi necesitat transportul acestora la schela Galați, sau pe alte piețe. Pînă la epoca regulamentară taxele convenite proprietarilor erau reglementate prin hrisoavele de întemeiere, ele variînd de la o moșie la alta, în funcție de rentabilitatea iarmarocului sau de importanța funcției proprietarului. La Soveja, prin hrisovul emis de Matei Ghica vv. la 4 iulie 1775, se acorda mănăstirii dreptul de a încasa în timpul celor două iarmaroace de la Ispas și de la Sintamaria mare „cite douăzeci de bani de butea de vin și de dugheana cu marfă, și cite zece bani de coliba cu marfă“⁴³. La Sascut, prin hrisovul din 7 martie 1823, Ioniță Sandu Sturza vv. acorda lui Petrache Sturza dreptul de a încasa „pe lîngă venitul obișnuit al iarmarocelor... băutura și paraua“⁴⁴ și venitul mortasipiei⁴⁵, (adică taxa încasată pentru animalele vîndute sau cumpărate) „cite douăzeci și patru bani noi de toată vita mare, bou, vacă, cal sau iapă, giuimatele de la vînzători și giuimatele de la cumpărători“⁴⁶. La Muncelu și Mărășești, ambele localități în ținutul Putna, în primul caz, prin hrisovul din 2 iunie 1816, Scarlat Callimah vv. acordă biv-vel paharnicului Costache Pantazoglu⁴⁶, iar în cel de-al doilea, Ioniță Sandu Sturza vv. la 13 februarie 1824 acordă voi-vistiernicului Iordache Catargiu, mortasipia, în aceleași condițiuni ca la Sascut⁴⁷.

³⁹ Arh. St. Iași, Tr. 766, dosar 537, f. 168.

⁴⁰ Ibidem, Tr. 873, op. 997, dosar 426, f. 35.

⁴¹ Cererea din 10 aprilie 1829 prin care solicită reînnoirea privilegiului din 1827. (Ibidem, lit. M., dosar 509, f. 116).

⁴² Arh. St. Focșani, fond Stărostia Putnei, dosar 44-1847, f. 51.

⁴³ Arh. St. București, fond Mănăstirea Soveja, V/19.

⁴⁴ „Băutura“, adică dreptul de monopol pe care îl avea proprietarul de a-și vinde băuturile proprii sau de a concede acest drept în schimbul unei sume bănești, iar „paraua“ era taxa ce o încasa pentru eventualele pagube aduse moșiei de vitele aduse la iarmaroc, sau pentru mărfurile expuse vînzării. Jaiba către isprăvnicia ținutului Tecuci a vornicului Iancu Jurje din 24 ianuarie 1832 proprietarului moșiei Negrulești (Arh. St. Iași, Tr. 507, op. 550, dosar 249, f. 30).

⁴⁵ Arh. St. București. Colecția documente istorice, CXLI/79.

⁴⁶ Ibidem, LX/80.

⁴⁷ Ibidem, CDXLV/326.

Taxele încasate în iarmaroacele din orașe și târguri erau cu mult mai mari decât acelea din iarmaroacele sătești, fapt explicabil prin volumul mai mare de mărfuri care se desfăcea. La Panciu, răzeșii încasau de pe partea lor de târg, de la cei ce veneau „cu fel de mîncări”, cîte patru parale de car⁴⁸. De aceea la 19 mai 1814, Scarlat Alexandru Callimah vv. dispunea ca la Panciu, pe partea mănăstirii Bogdana nici ocolășii, nici zapcii, să nu mai aducă supărare locuitorilor, prin luarea a cîte zece și cinsprezece parale de la acei ce vin cu marfă de vinzare, adică cu „lemne, faină sau strae de îmbrăcăminte, sau orice”⁴⁹.

Ioniță Sandu Sturza vv. în urma intervenției egumenului mănăstirii Bogdana neluînd în considerație că târgul era așezat și pe partea răzeșilor, prin hrisovul din iunie 1823 acorda dreptul de a încasa taxe numai mănăstirii și anume „de la acei ce aduceau mărfuri la iarmaroace... cîte treizeci parale de tarabă”.

Tîrgoveților din Panciu nu li se îngăduia atunci să încaseze dări de la negustorii străini, ce își desfăceau mărfurile în fața dughenelor lor. De asemenea, se interzicea starostelui de Putna, zapciilor ocolăși, sau căpitanului târgului să încaseze taxe de la cei ce veneau la târg cu marfă⁵⁰. În urma contestației făcute de tîrgoveți domnul se convinge că târgușorul este construit în parte și pe moșia răzeșilor și printr-un nou hrisov, emis la 24 ianuarie 1828, hotărăște ca și tîrgoveții răzeși pe partea lor, să aibă a lua de la carele sau harabalele cu patru boi, ce mai mult toamna veneau încărcate cu „buți, poloboace, putini, cherestea”, cîte 20 parale, iar pentru cele încărcate cu fin și cu cercuri, cîte 10 parale. Li s-a dat, de asemenea, dreptul să încaseze de la negustorii străini pînă la 10 parale de tarabă sau întindere de marfă⁵¹. În același timp, în târgul Nămolosa, Ion Sandu Sturza vv printr-un hrisov din 1827 permitea vornicului Costache Conachi să ia în zilele de iarmaroc cîte 20 parale de toată taraba, sau întinderea de marfă⁵².

Tot așa, la târgul răzeșesc Odobești-Putna la 6 septembrie 1830 se încasa de la cei ce veneau cu mărfuri următoarele taxe: cîte șase bani de fiecare bou sau cal, folosiți la carul cu marfă: (erau exceptați cei ce erau încărcăți la plecare cu vin); pentru o vită mare vîndută în iarmaroc, se încasau șase bani. De toată dughiana folosită de negustorii străini se încasau cîte șazeci de bani. Pentru vinul adus și vîndut în târg se încasau cîte treizeci de bani de toată butea și 10 bani de poloboc⁵³.

Pe de altă parte mărfurile alimentare precum „fainuri de grîu și păpuși, grăunță, legumi, zarzavaturi și tot felul de poame, lăpturi, unturi, păsări, ca și țurajul de grăunțe” erau scutite de orice taxă⁵⁴. Spre a se împiedica specula cu astfel de produse, s-a încercat totuși să se interzică, prin măsuri administrative cumpărarea lor de către precupeți la barierele orașelor, în scopul revînzării la prețuri ridicate⁵⁵.

⁴⁸ Jalba egumenului mănăstirii Bogdana din 23 iunie 1800 către Constantin Alexandru Ipsilant (Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XI/14).

⁴⁹ Ibidem, XXIX/3.

⁵⁰ Ibidem, LIV/3.

⁵¹ Ibidem, XXIX/6.

⁵² Arh. St. Iași, dosar Lit. M/509, f. 117.

⁵³ Butea avca 100 de vedre, iar polobocul 50 de vedre (Ibidem. Lit. K/1877 vol. I, f. 351).

⁵⁴ Divanul împlinitor al Moldovei către Stăroștia Putnei, 23 februarie 1828 (Arh. St. Iași, Tr. 1609, op. 1848, dosar 49, f. 1).

⁵⁵ Arh. St. București, Colecția documente istorice, 1038, f. 141.

Regulamentul Organic a desființat dările „asupra peregustoriei vitelor Moldovei“ cu excepția vămii, al cărei quantum era încasat de stat și care era fixat „pentru bou, vacă și cal la câte o jumătate de galben, iar pentru 70 capete mici la câte un galben“⁵⁶.

În schimbul mortasipiei, care de asemenea se desființează, proprietarul rămânea îndreptățit să se despăgubească numai pentru imajul care i s-ar paște de vitele celor veniți la iarmaroc, cu câte opt parale de fiecare vită vîndută, patru încasate de la cumpărător și patru de la vînzător⁵⁷.

Dreptul de monopol al proprietarului (vînzarea băuturilor, folosirea exclusivă a măcelăriei etc.) se menține, dar cu diferențe între prevederile legii și modul ei de aplicare.

La Drăgușeni-Covurlui, Constandin Pandichi a stricat „aliș-verișurile“ iarmarocului, deoarece pe cei ce veneau cu vite de vînzare „ii apuca cu strînsoare“ și lua cit voia, iar celor ce veneau cu lucruri de mîncare le confisca, din care pricină locuitorii au încetat de a mai veni, tîrgoveții fiind nevoiți să meargă pe la alte tîrguri spre a-și cumpăra articole pentru hrana zilnică⁵⁸.

În tîrgul Panciu, la un singur iarmaroc din 1833, s-au încasat numai de la cei veniți cu marfă pe uliță, pe partea mănăstirii sume variînd între 16 bani și 1,20 lei, în funcție de valoarea și cantitatea mărții⁵⁹ totalizînd 16,90 lei. La 22 iulie 1839 comisarul tîrgului Panciu, Petrovici raporta stărostiei că egumenul Theoflact al mănăstirii Bogdana încasa tot felul de taxe ilegale de la cei veniți la iarmaroace, și anume: „De la cei care veneau cu chereștea cite 20 parale de giug“, de la cei ce aduceau lînă, cite 50 de parale de la femeile ce veneau cu borangic „în bîsmăli“ cite 20 de parale de la lipovenii ce umblau cu coropca în spinare, cite 20 de parale⁶⁰ etc.

Odată cu acordarea dreptului de iarmaroc se fixau prin hrisoavele respective obligații pentru aparatul administrativ-local menite să asigure ordinea și siguranța în iarmaroace. Așa de exemplu la 4 iulie 1755 Matei Ghica vv. prin hrisovul de iarmaroc dat mănăstirii Soveja, porunca starostelui de Putna „să se dea mină de ajutoriu mănăstirii la iarmaroacele de acolo“⁶¹. Pentru pricini de judecată ce vor urma între acei ce se adunau la Tecuci și Nicolești, ispravnicul

⁵⁶ Prin articolul 156, cap. I, se prevede înființarea de iarmaroace „în părțile cele mai îndemînatice comerțului spre înlesnirea vînzării tuturor produselor“, (*Regulamentul Organic a Prințipatului Moldovei*, Iași, 1837, cap. V, p. 3 și cap. III, art. 66, p. 14).

⁵⁷ Adresa Departamentului trebilor dinlăuntru către episcopia mănăstirilor închinată, din 18 aprilie 1832 Arh. St. București, Secția bunurilor publice, dosar 13, f. 1).

⁵⁸ Copia „practicalei“ încheiată de judecătoria ținutului Covurlui la 29 mai 1833, în judecata ce au avut tîrgoveții din Drăgușeni cu stăpînul moșiei Pandichi (*Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și tîrguri, 1776—1861, Moldova*, Seria A, vol. II, București, 1960, p. 161—164).

⁵⁹ „28 bani, de la Milu pîscaru ot Focșani, 24 bani de la Dragomir pîscaru, 24 bani de la Iancu pîscaru, 1,30 lei de la Constantin pîscaru din Agiud, 16 bani de la Constantin sîn Stîrciu, 20 bani de la Chiriță pîscaru, 26 bani de la Gligore sîrbu, 20 bani de la Stancu pîscaru, 20 bani de la Ilii pîscaru, 1 leu de la Tănase pîscaru, 30 bani pentru o căruță cu raci de la Andrei Beșleagă, 2,10 pentru trei căruțe cu pești de la Neculai Ciolacu, 2 lei de la un băcan, pe locul lui Costi sîn Croitoru, 2 lei pe un car cu pește de la Necula țij, 1,20 lei pentru un car cu pastramă de la Ion Dascălu, 1 leu pentru un car țij de la Iordache, 1,20 lei pentru un car cu păsări de la Ilii sîrbu și 30 bani de la căvafu Gligore Lupu“ (Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XL/11)

⁶⁰ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XL/27.

⁶¹ Ibidem, fond Mănăstirea Soveja, V/19.

era imputernicit să numească „dregători și vechili“ ce erau sfătuiți să judece „cu toată dreptatea“⁶². Cît privește atribuțiile dregătorilor ținutului la iarmaroacele de la Sascut, proprietatea lui Petrance Sturza, ele sînt stabilite prin hrisovul din 7 martie 1823, în care se vorbește de „privigherea aceia cuviincioasă... precum și pricini de giudecată ce se vor întîmpla între iarmaroceni, fără a se amesteca însă într-un nimica alta mai mult“⁶³.

Pentru a-și scoate tîrgușorul Berești-Covurlui de sub controlul dregătorilor ținutului, la 29 decembrie 1843 Tudorache Iamandi solicita Vistieriei aprobarea ca șase mazili de acolo să fie însărcinați cu paza în zilele de tîrg și iarmaroace, în schimbul scutirii de slujbele ținutului⁶⁴.

Pentru paza și menținerea ordinii în iarmaroacele din tîrguri pînă la 1830, un rol important le revenea comisarilor. Inițial, în tîrgurile proprietate particulară, comisarii erau numiți de către proprietari, ei rezolvînd în numele acestora probleme privind administrarea, ordinea, încasarea taxelor etc.⁶⁵.

După 1830 numirea comisarilor în tîrguri se făcea de către Departamentul din Lăuntru, fiind în subordinea isprăvnicilor,⁶⁶ salariul urmînd să-l primească din bugetul statului⁶⁷. Această măsură a stîrnit împotrivirea proprietarilor, care nu erau de acord cu amestecul statului într-un domeniu pe care îl considerau exclusiv al lor. Astfel, la Podul Turcului (Tecuci), la 10 noiembrie 1841, Vasile Iamandi, pemotiv că s-a adus jignire dreptului proprietății cerea înlăturarea comisarului numit de Departament și să i se lase ca „dregător“ pe omul casei, iar la Dămăcușa-Tecuci, Casandra Iamandi protesta împotriva numirii comisarului de către Departament, sub motiv că acesta este „un drit al proprietății“⁶⁸.

Prin măsurile luate pentru siguranța deplasării oamenilor și a mărfurilor spre iarmaroace, grija de a se menține acolo liniștea și ordinea necesare bunei desfășurări a activității, s-a făcut un pas înainte în liberalizarea și dezvoltarea comerțului. Unele abuzuri însă, au încetinit dezvoltarea acestuia.

Obiectul schimbului în iarmaroacele din zonă în perioada de timp cercetată îl constituiau, în primul rînd, produsele agro-alimentare specifice regiunii, ca cereale, vin, lemn, fructe, zarzavaturi, animale etc.

De asemenea, în special în iarmaroacele din tîrguri și orașe se desfășeau și produse de import. Mărfurile locale expuse vînzării variau în funcție de regiune și sezon. La Odobești și Panciu, ambele din ținutul Putna și la Nicorești din Tecuci, vinul constituia marfa cea mai solicitată atît de către negustorii autohtoni, cît și de cei străini.

⁶² Hrisovul lui Scarlat Callimach vv. din 20 iulie 1817 (Arh. St. Iași, doc. P. 666—35).

⁶³ Arh. St. București, Colecția documente istorice, CXLI.79.

⁶⁴ Arh. St. Iași, Tr. 1768, op. 211, dosar 281, f. 417.

⁶⁵ Ibidem, dosar M/509, f. 289—292 și condica litera K/390, f. 377—387.

⁶⁶ Obștea Tîrgului Panciu, reclama Departamentului Dinlăuntru la 31 ianuarie 1841 că Pavalache, comisarul tîrgului „este un om al dumisale starostelui, slugă veche“ (Ibidem, Tr. 1772, op. 2020, dosar 45901, f. 1—2). Cea mai veche mențiune a comisarului Tîrgului Panciu este din 1809 (Arh. St. București, fond Mănăstirea Rîșca, XIII/31).

⁶⁷ Arh. St. Iași, Tr. 722, op. 2020, dosar 45901, f. 19.

⁶⁸ Ibidem. f. 58.

Din regiunea de munte a Zăbrăuțului și a Vrancei, „bîrsanul și mocanul“ aduceau spre vînzare în satele de șes și pînă la Galați „oi, lînă, caș, brînză, cergi“⁶⁹.

La Odobești, iarmarocul începea în fiecare an la 14 septembrie și ținea pînă la 1 noiembrie⁷⁰, la Panciu tot între aceste date⁷¹ iar la Nicorești-Tecuci după cum se arată într-un document „din vechime se obișnuiește ca în toate toamnele a face iarmarocul trebuitoro spre alișverșișul neguțătorilor obștei“⁷²

În Odobești⁷³ ca și la Țifești în podgoria Panciu⁷⁴ erau prezenți cazaclii, negustori din părțile Rusiei, care cumpărau de aici vin, pe care îl transportau în părțile lor de origine. Vinul se aconta înainte de culesul viei, mustul turnîndu-se direct în vasele negustorilor⁷⁵. Cazaclii erau aceia care „rupeau prețul pentru întreaga zonă viticolă a Putnei“. Așa de exemplu vechilul mănăstirii Neamțului, aflat la viile de la Țifești, își informa egumenul, la 30 iunie 1841, deci înainte de 14 septembrie (cristovul viilor), că „pi la Odobești au prins cazaclii a da arvună cite 15 parale pe vadra de vin nouă“⁷⁶. Cazaclii transportau vinul în Rusia, fie pe apă de la Galați la Odesa (aceștia fiind numiți cazaclii de Odesa)⁷⁷, fie pe uscat, spre Nejin⁷⁸ (localitate aflată la aproximativ 100 km nord-est de Kiev)⁷⁹.

Vinul de cea mai bună calitate se vindea, în 1841, la Țifești în podgoria Panciu cu 90 lei suta de vedre⁸⁰ iar în 1842, datorită recoltei mari obținute peste posibilitățile de depozitare, cu 40 de lei suta de vedre⁸¹, în timp ce vasele de pus

⁶⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, IX, București, 1905, p. 361. Referindu-se la producția Moldovci, Mihail Sturza vv. arată că în ținuturile sudice se produceau: la Putna vinul, în Vrancea brînzeturile, lîna oilor, săul de zalhana, la Tecuci vinul de Nicorești (Hurmuzaki, supl. 15, p. 15—17 nr. VI). Ion Ionescu de la Brad constată în 1859 că la Putna producția agricolă se deosebea de a celorlalte județe prin cultivarea viței de vie precum și a legumelor și zarzavaturilor pe o scară întinsă. (Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română în județul Putna*, București, 1869, p. 194).

⁷⁰ Arh. St. Iași, dosar K/877, f. 351.

⁷¹ Arh. St. Focșani, fond Prefectura Putnei, dosar 6/1881, f. 143.

⁷² Jalba țirgoveților din 30 august 1835 (Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 116).

⁷³ Nicolae Iorga afirmă că încă la 1701 Odobeștii era plin de negustori abageri și cazaclii, unii iscăbind grecește, care merg la cazacii din Rusia apuseană, dînd vin pentru piei și alte produse rusești (N. Iorga, *Studii și documente*, VI, p. 62, Vezi și Constantin C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștii*, edit. Acad. R. S. România, București, 1969, p. 131—136). Un cazaclu, Sanduli Ioan Papazoglu, avea la 1824, 10 pogoane de vie la Crucea, în podgoria Pancului. La Grozești, lângă Odobești, la 1793, exista și o mănăstire a cazaclilor (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, CCIV/137).

⁷⁴ La 3 septembrie 1841 vechilul mănăstirii Neamț, aflat la viile de la Țifești-Panciu, scria egumenului că „vin nu am vîndut pînă acum nîcicum, că cazaclii beau și mîncă și nu zic nimic“ (Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 95).

⁷⁵ La 1 octombrie 1841 același vechil al mănăstirii Neamț se plîngea egumenului că „negustorii încă unii nici pînă acum nu dau vase și strugurii se to pesc pe harag“ (Ibidem, f. 112).

⁷⁶ Ibidem, f. 75.

⁷⁷ „Buletinul Foi Oficiale“, XI(1843), p. 437 (În continuare B.O.F.).

⁷⁸ Ibidem, p. 135.

⁷⁹ Arh. St. București, colecția Documente istorice, MCCXC/42 și MCCXC/35.

⁸⁰ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 112. „Vinul pe aici nu are nici un preț, chiar o batjocură, decît numai cheltuieli deșarte“, scria egumenului, vechilul Gherasim, la 13 octombrie 1842.

⁸¹ Ibidem, f. 107 „la Faraoane vasele bune se vindeau cu 50 parale vadra, la Odobești și Focșani, se află mai scumpe și mai proaste“.

vinul se vindeau, în ianuarie 1841, cu 50 parale vadră⁸² iar în iulie același an, cu 70 de bani vadră, doagele vaselor fiind confecționate din lemn de stejar⁸³ iar cercurile din girneață, fiind necesare „cite 5 și 6 fășii“ la un polonic⁸⁴.

O problemă greu de rezolvat era aceea a transportului. Căraușii locali (chirigii) cereau pentru transportarea vinului din Tîfești, pînă la mănăstirea Neamț sau Secul în 1842, cite 2,20 lei de vadră și nici nu se prea găseau „fiind camenii întrebuițați la drum și la Galați“⁸⁵, fapt pentru care erau preferați căraușii din satele ținutului Neamț, cărora li se plăteau cite 70 parale de vadră, lăsîndu-li-se cite 2 vedre pentru băut pe drum, brudina „cu deșertul“ la venit plătînd-o căraușii, iar cu plinul, la întoarcere mănăstirea⁸⁶, fapt ce arată că pînă la Neamț, costul transportului depășea valoarea inițială a vinului.

Transportul rachiului se plătea cu 2 lei de vadră, fapt ce dovedește că valoarea transportului se stabilea proporțional cu valoarea mărfii. Vinul era transportat toamna, sau în timpul iernii, dar în nici un caz primăvara sau vara, deoarece exista pericolul „că se vor usca vasele și vor curge pe drumuri“.⁸⁷

În centrele viticole amintite, comerțul se făcea și cu articole specifice ca : butoaie, doage, haragii etc.⁸⁸ aduse mai cu seamă la vremea iernii, de către locuitorii satelor de deal și munte⁸⁹. Haragii se vindeau în 1841 la Odobești, cu un irmilic mia⁹⁰.

În 1828, la iarmarocul de la Panciu, care trebuia să se facă „în toate părțile tîrgușorului din cap în cap“, adică atît pe partea răzeșilor cît și pe aceea a mănăstirii Bogdana, veneau care și harabale⁹¹ încărcate cu „buți, poloboace, puțin și cherestea“⁹².

În 1832, la iarmaroacele din Panciu, se desfăceau mărfuri din import ca : bogaserii, brașovenii, postăvării și produse meșteșugărești locale precum : cojocării, ciobotării, articole alimentare ca pește sărat, pește proaspăt, zarzavaturi, articole meșteșugărești din Vrancea, „sucmane, pinze și alte lucruri ce se vind cu mișcări pe toate ulițele“⁹³.

⁸² Ibidem, f. 49 și 98.

⁸³ Ibidem, f. 75.

⁸⁴ Ibidem. În anul 1844 din satele ocolului Zăbrăuți, podgoria Panciului, s-au vîndut în tîrgurile Bacău, Botoșani și Piatra 60 000 vedre vin cu preț de 3 lei vadră (Arh. St. Focșani, fond Stărostia Putnei, dosar 771/1844, f. 10).

⁸⁵ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț dosar 81/1841, f. 61 „Iar dacă vom umbla prin vasă ca să bem mai mult, din care pricină să s-aducă smin-teală vinului, să nu ni se plătească un ban chirie“ (Contractul între locuitorii satului Nemțisorul și Mănăstirea Neamț, din 16 august 1842).

⁸⁶ Ibidem, f. 99. Transportul costa mai mult decît valoarea vinului și înainte de această dată. Astfel, la 3 aprilie 1823, arhimandritul mănăstirii Bogdana scria starețului Dimitrie de la Schitul Brazi, că nu este de acord să i se trimită la acca dată vinul la Roman deoarece „mai mult m-a ține cheltuia cu transportul“ (Arh. St. București, fond Mănăstirea Brazi, LXXII/11).

⁸⁷ Ibidem, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 146.

⁸⁸ Arh. St. Iași, Tr. 1316, op. 1488, dosar 1132, f. 116.

⁸⁹ La tîrguri și iarmaroace, locuitorii din ocoalele Girle și Vrancea erau prezenți cu „haragi, doage, cofe, sumanuri“ (Arh. St. Focșani, fond Stărostia Putna, dosar 94/1841, f. 33).

⁹⁰ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 35. Irmilicul echivala la 1 iunie 1844, cu 19,32 lei cursul Galaților. (Arh. St. București, colecția Documente istorice, CCXCVIII/60).

⁹¹ Harabaua era prin construcție mai mare și mai rezistentă decît carul.

⁹² Hrisovul lui Ioniță Sandu Sturza vv. din februarie 1828 (Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XXIX/6).

⁹³ Înțelegerea realizată între tîrgoveții din Panciu, la 3 decembrie 1832 (Arh. St. Focșani, fond Prefectura Putna, dosar 16/1885, f. 73).

Din înțelegerea realizată între târgoveții de pe partea mănăstirii cu cei de pe partea răzăsescă la 20 iunie 1838, rezultă că la acea dată mărfurile desfăcute la iarmaroacele din Panciu se diversificaseră și sporiseră ca volum. În afara locuitorilor satelor din jur, a vrâncenilor, „mocani cu cară“, ce aduceau de ale mîncării și mai ales sare⁹¹, erau prezenți și negustori „din țara de sus“ cu „sucmane“ ca și „sirbi“ cu zarzavaturi.

Mărfurile prezente erau: varza și „potocăria cu cofa“, pescării, băcălii, brașovenii, căvăfii, calpaccii, bogaserii, cojocării, fainării, odgoane, balerci de vin⁹⁵ și rachiu, olării, păcură, linării, cherestea (scinduri, dulapuri, grînzi de brad etc.).

Mărfurile erau expuse de o parte și de alta a uliței, mijlocul ei rămînînd „din cap în cap slobod pentru umblarea norodului și la o parte și la alta“. „În pleșa hanului“, se interzicea așezarea căruțelor, carelor și harabalelor, „ca să rămînă de umblarea norodului pînă în capătul uliței de gios“. Ocolul de vite și hărăgăria erau repartizate la capătul tîrgului de jos, iar vînzarea vinului celor ce veneau din afară, se făcea liber, de-a lungul întregii ulițe⁹⁶.

Varietatea, cantitatea și calitatea produselor meșteșugărești și agro-alimentare expuse reflectă nivelul ridicat atins atît de producția meșteșugărească cît și de cea agricolă, în această perioadă în sudul Moldovei, în pofida piedicilor și constrîngerilor de tot felul.

Cerealele făceau în mai mică măsură obiectul comerțului în iarmaroace, fiind de obicei transportate și vîndute direct de către marii proprietari prin porul Galați⁹⁷, în timp ce vitele constituiau obiectul unui comerț activ. În 1844, locuitorii satelor din ocolul Zăbrăuți au vîndut numai la iarmaroacele din Nămoioasă și Panciu 319 boi, 184 vaci, 29 cai, 273 oi, 43 capre și 15 porci, prețul unui bou variînd între 80—90 lei, al unei vaci între 60—80 lei, al unui cal între 100—120 lei și al unei oi între 18—20 lei, obținîndu-se în total suma de 61.000 lei, iar din satele ocolului Gîrle s-au vîndut, în același an, 237 boi, 111 vaci, 54 cai și 10 capre pe care s-au încasat 36.131 lei⁹⁸.

Nucile care se vindeau în 1844 cu 3 lei mia, aveau o mare căutare, deoarece se întrebunțau la obținerea „oloiului“ care servea „în loc de unt“⁹⁹.

⁹⁴ O adresă a ocupicului ocnelor, logofătul Alexandru Vilara informa la 4 octombrie 1841 Vistieria, că vrîncenii scot sare și o vînd nu numai în ținutul Putna, dar încă și peste hotar în Valahia și Transilvania, în pofida interdicției, ei avînd doar dreptul, conform unui vechi obicei, de a scoate sare numai pentru trebuințele proprii (Arh. St. Focșani, fond Stăroștia Putna, dosar 501/1841, f. 1).

⁹⁵ Și la iarmarocul de la Soveja se vindea vinul de către cei veniți de pe afară, direct din butoi, de la cep (Arh. St. Focșani, fond Tribunalul Putna, dosar 90/1855, f. 273).

⁹⁶ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, dosar 5, f. 376.

⁹⁷ La 24 iunie 1832 Vistieria făcea cunoscut privighetorului ocolului Vrancei avantajele de care se vor bucura toți aceia ce vor transporta cereale spre Galați „dobîndind înlesnirea trecerii produselor“ (Arh. St. Focșani, fond Stăroștia Putnei, dosarele: 19.1832, f. 89; 439.1840, f. 93; 771/1844, f. 73 și 79).

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 107/1842, f. 142—183 și Arh. St. Focșani, fond Stăroștia Putnei, dosar 771.1844, f. 36, 39, 47, 53, 62, 63, 73—79. Astfel locuitorii satelor ocolului Biliest' au vîndut 2824 chile de grîu, 6330 chile de porumb, 19 chile de orz și ovăz, 36 cai, 394 boi, 2484 vaci, 458 ocale de unt, 1175 ocale de brînză, 350 ocale de miere, 168.984 ocale de seu și 249.408 ocale de cerviș, produse de zahanalele de Bahne și Costiceni. La rîndul lor locuitorii satelor din ocolul Răcăciuni au vîndut 1563 chile grîu, 3011 chile porumb, 60 chile seară, 142 chile ovăz și orz, 790 chile de prune, 45 chile de mere, 122.000 nuci, 34.200 vedre de vin, 76.000 vedre miere, 100 ocale ceară, 200 ocale brînză, 592 boi, 179 vaci, 20 cai, 150 oi, 120 de porci, 17.650 ocale de seu și 2.000 ocale cerviș.

O privire de ansamblu asupra producției și comerțului din zonă se poate contura observând totalitatea vânzărilor făcute de locuitorii satelor Biliștești și Răcăciuni la iarmaroace în anul 1844.

Din suma „vedomostiilor“ rezultă că în total, în 1844 s-au vândut la iarmaroacele ținutului Putna 1932 boi, 1065 vaci și 1611 oi.

O altă marfă desfăcută prin iarmaroace era peștele, care prin lipovenii din Galați și bălțile Dunării ajungea în cantități destul de însemnate în această parte a țării¹⁰⁰.

Articolele de import ca „băcălii“, stofe, unelte agricole etc. pătrundeau în iarmaroacele din orașe și târguri, venind din Galați. Într-o adresă către Isprăvnicia Putna, din 8 decembrie 1844, privighetorul ocolului Vrancea făcea cunoscut că locuitorii satelor de acolo cumpărau de pe la târguri „fabricaturi, brașovenii, curele, minere și altele“¹⁰¹.

În iarmaroacele din ținutul Putna articolele de import pătrundeau și din orașul Focșani. Aici au intrat, în 1844 mărfuri din Lipsca în valoare de 60.000 galbeni, din Viena de 10.000 galbeni, din Turcia „aba, blanc, găitane“ de 14.000 galbeni, din Brașov, de 15.000 galbeni, din Rusia, tot felul de meteluri „curelării, frînghii, farfurii, clopote“ etc. pînă la 6.000 galbeni și „fabricaturi“ din București, precum „testemeluri, pantofi“ și altele pînă la 2.500 de galbeni¹⁰². În 1844 aceste mărfuri se găseau de vinzare și pe piața târgului Panciu,¹⁰³ aduse din Focșani. Se remarcă prețul ridicat al produselor importate, comparativ cu al celor indigene, datorat în cea mai mare parte taxelor de vamă și costului transportului. Pentru „băcăliile“ în valoare de 20.267,12 lei, transportate de la Galați la mănăstirea Neamț, s-au plătit: 565 lei vamă, 190 lei vătăjiei căraușilor¹⁰⁴, 400 lei pentru transport „cite 100 lei de fiecare cal folosindu-se „carul mocănesc“¹⁰⁵.

Datele statistice asupra volumului mărfurilor vîndute la un singur iarmaroc sînt deosebit de rare. Avem totuși o informație de acest fel din 1825, care arată că în acel an, la un iarmaroc la Tecuci s-au vîndut 36 de vaci și 6 boi pe care s-au încasat 8,16 lei, după cum urmează: pe 21 vaci 4,8 lei, pe alte 15 vaci 3 lei, pe 6 boi 1,80 lei¹⁰⁶.

Tot așa, la Focșani aflăm dintr-o dare de seamă a stărostiei Putna, pe anul 1850 că la un singur iarmaroc din acel an s-au vîndut 100 de vite mari, iar suma totală a tranzacțiilor s-a ridicat la 80.000 lei¹⁰⁷.

Iarmaroacele nu erau numai o piață de desfacere a produselor agro-alimentare și meșteșugărești, ci și apreciate locuri de agrement. La Drăgănești-Tecuci, boierul Mihalache Sturza în cererea din 10 mai 1833 solicita înființarea de iarmaroace „pentru a locuitorilor petrecere și alișveris“¹⁰⁸. Aici erau prezenți comedianți, păpușari, se instalau scrinicioburi etc. constituind o irezistibilă atrac-

14

¹⁰⁰ Vezi tabla vămii Focșani din Februarie 1725 (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, DLXXVI/195) și tabla pentru banii vămii ce s-au strîns în august 1825 la Galați, Ibidem, DLXXVI/263).

¹⁰¹ Arh. St. Focșani, fond Stărostia Putnei, dosar 771/1844, f. 8.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 16593, f. 17.

¹⁰⁴ Existau vătăjii de harabagii în mai toate târgurile Moldovei inclusiv la Focșani (Arh. St. Iași, Tr. 1352, op. 1535, dosar 1270, f. 13).

¹⁰⁵ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 38.

¹⁰⁶ Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, CLXXXVI/196.

¹⁰⁷ Arh. St. Focșani, fond Stărostia Putnei, dosar 1189/1859, f. 1.

¹⁰⁸ Arh. St. Iași, Tr. 507, op. 550, dosar 259, f. 60.

ție, îndeosebi asupra lumii satelor. Zicala populară „se adună lumea ca la iarmaroc“ confirmă o realitate istorică a acestei perioade.

O modalitate eficientă și rapidă a efectuării plăților o constituie acum folosirea biletelor la ordin. Pentru garantarea împrumuturilor, încep a se folosi în mod curent polițele. La 14 noiembrie 1839, un oarecare vătaf Vasile primește un ordin de plată pentru zaraful Leiba Cahan din Focșani, pentru a i se achita vinul vîndut la Nicorești, în valoare de 1000 lei¹⁰⁹. De asemenea, în vederea efectuării unor cumpărături, vechilul mănăstirii Neamț se împrumută pe bază de polițe la zarafii din Focșani, plătind o dobîndă de 3 la sută pe lună¹¹⁰.

Printre negustorii prezenți la iarmaroacele din ținutul Putna documentele menționează un mare număr veniți din Țara Românească. Prezența lor aici era facilitată de faptul că prin Focșani, „care se considera unul și întrebuițat unul din altul“ trecerea dintr-o parte în alta a oamenilor și mărfurilor era liberă, cum se prevedea în convențiile vamale¹¹¹.

Schimbul dintre cele două părți era mult ușurat și de faptul că la Focșani exista un curs unic al monedelor și al sistemului de măsuri și greutăți¹¹².

După desființarea vămilor dintre Moldova și Țara Românească, în 1847 cînd eu excepția sării, mărfurile puteau circula liber dintr-un principat în altul, schimbul de produse se intensifică¹¹³.

Documentar, îi întîlnim pe munteni la iarmaroacele de la Nămoloașă¹¹⁴, Odobești¹¹⁵ și Panciu¹¹⁶. Întîlnim situații cînd muntenii cumpărau cerealele din Moldova, considerîndu-le de o calitate superioară celor din Țara Românească¹¹⁷.

Comerțul ambulant era practicat de așa numiții „desăgari“ sau „coropcari“ ce își purtau marfa în spate, în coropcă (un fel de dulap cu polițe), obiectul comerțului lor fiind tot felul de produse alimentare și meșteșugărești de mai mică importanță.

Deoarece își plăteau patenta în târgurile în care își aveau locuințele, erau scutiți de plata altor dări în iarmaroace și târguri¹¹⁸. Printre coropcari, sînt amintiți la Panciu, la 22 iunie 1839 și „lipovenii ce umbă cu coropca în spinare“¹¹⁹.

Creșterea sub aspect calitativ și cantitativ a volumului mărfurilor oferite pieței în această etapă este o dovadă că în economia sudului Moldovei, ca de altfel în a întregii țări, au avut loc importante schimbări de structură, îndeosebi în domeniul formelor și relațiilor comerciale, care devin din ce în ce mai perfecționate.

În perioada de început a funcționării iarmaroacelor, datorită numărului lor redus, neînțelegerile dintre proprietari, alimentate de diverse cauze ce le stin-

¹⁰⁹ Cei 1000 lei i s-au plătit în următoarele monede: 5 galbeni blanci, 25 irlmîiei vechi; 17 irlmîici noi, 12 carboave, 136 husași, una rublă și un sfert carboavă (Bibl. Acad. R. S. România, Manuscrise, CCCVIII/173).

¹¹⁰ Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, dosar 81/1841, f. 37.

¹¹¹ Ibidem, fond Vistierie, dosar 1277/1841, f. 4—5—32.

¹¹² Ibidem, dosar 2536/1842, f. 155; 1277/1841, f. 366.

¹¹³ „Foaia Sătească“ an X, nr. 2 din 11 ianuarie 1848 și adaos la „Foaia Sătească“, nr. 8 și IX din 25 ianuarie 1848.

¹¹⁴ Arh. St. Iași, dosar lit. M/509, f. 116.

¹¹⁵ Ibidem, Tr. 1772, op. 2020, dosar 2529, f. 1.

¹¹⁶ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XL/27.

¹¹⁷ Ibidem, Vornicia dinlăuntru, Ad-tive, dosar 3098/1837, f. 1.

¹¹⁸ Dumitru Z. Furnică, *Documente privitoare la comerțul românesc, 1473—1868*, București, 1931, p. 240—241 și Arh. St. Iași, Tr. 166, condica nr. 6, f. 137—138.

¹¹⁹ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XL/27.

ghereau activitatea, deși mai rare, se întâlnesc totuși. Astfel, într-o jalbă adresată domnului — la 22 septembrie 1819, egumenul mănăstirii Bogdana arăta că datorită reducerii tranzacțiilor comerciale, a fost silit să-și mute cele două iarmaroace de la satul Movilița, tot de pe proprietatea mănăstirii „unde se țineau de sute de ani“ la Panciu. Iordache Catargiu a înființat însă la aceeași dată două iarmaroace pe moșia sa Mărășești „unde de cînd lumea n-au mai fost“, cu intenția de a strica așezarea acestui târgușor¹²⁰. Odată cu înmulțirea numărului iarmaroacelor a crescut și numărul conflictelor între beneficiari, deoarece îngustarea hinterlandurilor celor vechi însemna diminuarea cotei lor de afaceri sau chiar, datorită concurenței, desființarea lor. Conflicte aveau loc uneori chiar și între târgoveți, generate de faptul că vânzarea și implicit cumpărarea mărfurilor datorită unor condiții mai favorabile, se făceau numai într-o parte a târgului. O astfel de situație întâlnim la Nicorești-Tecuci, unde locuitorii din partea de sus a târgului se plîng Vistieriei la 30 august 1835, că întrucît iarmaroacele se fac numai în partea de jos, pe partea lor „a început a se prăpădi toate dughenele“¹²¹, din lipsă de cumpărători.

La Panciu, la vremea iarmaroacelor, negustorii se așezau cu mărfuri numai pe partea răzeșească, evitînd partea mănăstirii Bogdana deoarece acolo se cereau taxe mai ridicate.

În urma reclamației făcute de către locuitorii de pe partea mănăstirii, la 3 decembrie 1832, se ajunge la o înțelegere prin care se repartizează mărfurile pe toată întinderea uliței, atît pe partea mănăstirii cît și pe cea răzeșească,¹²² pentru ca ambele părți să beneficieze de taxele încasate pentru mărfurile aduse și să se poată aproviziona cu produse agro-alimentare. În pofida reglementării însă, negustorii continuă să-și aducă mărfurile tot în partea de jos a târgului, în timp ce partea de sus, proprietate a mănăstirii, rămîne „ca pustie“ și cei de aici, pentru a-și cumpăra cîte ceva de ale mîncării, erau nevoiți să se deplaseze tot pe partea răzeșească¹²³. De aceea, în jalba din 20 august 1852 către Departamentul bisericesc, obștea locuitorilor de pe partea mănăstirească face cunoscut că „dacă nu se va regularisi împărțirea și întinderea sîrbilor ce vin la acest tîrg la zilele de tîrg și iarmaroace pe toată ulița, nu sînt siguri de nepribegirea ce s-ar întimpla“¹²⁴.

Se întîmpla uneori ca târgoveții să considere că și iarmaroacele din unele sate le făceau concurență, stingherindu-le și limitîndu-le cîștigurile, ceea ce îi determină să se adreseze autorității centrale, pentru a cere încetarea activității acestora. Așa de pildă în iulie 1835, târgoveții din Agiudul Nou cer desființarea iarmaroacelor de la Răcăciuni-Bacău, deoarece „ne împiedică tot felul de alișveriș și hrana vieții noastre“¹²⁵.

În urma cercetărilor efectuate, stăroștia dă dreptate târgoveților din Agiudul Nou, arătînd în raportul ei din 1 noiembrie 1835 către Vistierie că „în toate zilele cînd se fac iarmaroace acolo, tîrgul lor se află pustiu“¹²⁶. În fața acestor

¹²⁰ Afirmația „și de zece ani se ține orînduiala asta“ lasă să se înțeleagă faptul că mutarea iarmaroacelor de la Movilița la Panciu a avut loc în anul 1809 (Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XII/11).

¹²¹ Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 116.

¹²² Arh. St. Focșani, fond prefectura Putna, dosar 16/1885, f. 73.

¹²³ A doua înțelegere dintre târgoveții din 20 iunie 1838 (Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, dosar 5, f. 405).

¹²⁴ Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 26.207, f. 2.

¹²⁵ Ibidem, Tr. 875, dosar 997, f. 112.

¹²⁶ Ibidem, f. 158.

argumente Vistieria cere Sfatului administrativ desființarea acestor iarmaroace, pe motiv că sînt la o depărtare de numai două ceasuri și jumătate de Agiuud și totodată pentru că „la Adgiud este vechiul tîrgușor, iar la Răcăciuni este numai un sat”¹²⁷. La rîndul său, Sfatul solicită domnului desființarea iarmaroacelor cu alișverişul neguțătoriei, iar la Răcăciuni iaste un sat, a căror lăcuiitori urmează a se hrăni cu lucrarea pămîntului¹²⁸. În cele din urmă, toate aceste acțiuni au rămas fără finalitate, marele postelnic informînd Vistieria, la 10 decembrie 1835, că nu se pot desființa privilegiile, ci doar „dispune schimbarea datelor pentru ca să se poată folosi de iarmaroace ambele părți”. Ulterior, la 26 februarie 1844, aceiași tîrgoveți din Agiuudul Nou se adresează Secretariatului de Stat, pentru a cere desființarea iarmaroacelor și a zilelor de tîrg de pe moșia Domnești, deoarece „cu totul ni obișduiește, închizîndu-ne tot negotu”¹²⁹.

Existența într-un spațiu restrîns a mai multor iarmaroace, prin desprinderea și atragerea spre nucleu mai puternice a unor sate aparținînd altor cîmpuri de gravitate, a sfîrșit de cele mai multe ori prin reducerea sau chiar încetarea activității unora lipsite de prezența locuitorilor, negustorilor și mărfurilor, care le activizau comerțul.

Pentru aceasta, beneficiarii mai vechi ai privilegiilor de iarmaroace, interesați în menținerea avantajelor integrale ale proprietăților lor, se străduiau să anuleze orice alt nou iarmaroc, care datorită apropierii le-ar fi cauzat prejudicii. Astfel, la 16 ianuarie 1838, spătarul Iancu Greceanu roagă Vistieria să nu aprobe înființarea de iarmaroace lui Tudorache Iamandi la tîrgul Berești-Covurlui, întrucît îi stîngherește „alișverişul tîrgului său Drăgușeni”¹³⁰, iar la 10 februarie 1844 vistiernicul Alecu Balș, proprietarul moșiei Agiuud, protestează împotriva înființării de iarmaroace și zile de tîrg la Domnești pe moșia postelnicului Iancu Razu, tot din cauza apropierii¹³¹. Conflictul dintre vistiernicul Alecu Balș și postelnicul Iancu Razu a continuat pînă în 1851, cînd, deși se constată de către forurile competente că Alecu Balș are dreptate, nu se poate lua nici o hotărîre cu privire la interzicerea iarmaroacelor și a zilei de tîrg la Domnești, deoarece „s-au văzut la mîna dumnealui vornicul Razu, acturile ce au înfăoșat pentru statornicirea zilelor de iarmaroace și tîrgușor acolo”¹³².

Încălcînd legislația în vigoare ca și învoielile încheiate cu tîrgoveții, sau încasînd de la cei ce veneau cu mărfuri taxe abuzive, unii proprietari dornici de o rapidă îmbogățire și-au nesocotit interesele, golînd iarmaroacele de oameni și, prin aceasta, aducînd pagube tîrgoveților, care s-au văzut nevoiți pentru a-și apăra drepturile, să ducă împotriva acestora o continuă și asiduă luptă care, deoarece ținea la diminuarea exploatării, avea un caracter progresist.

La Panciu, tîrgoveții s-au învoit cu mănăstirea Bogdana ca, în schimbul unei sume globale, aceasta să nu se mai amestece la încasarea de taxe de la acei ce veneau cu mărfuri la vremea iarmaroacelor. În 1830, egumenul, după ce a luat de la tîrgoveți „prin chipuri” învoiala respectivă, a căutat să încaseze de la participanții iarmaroacelor taxe abuzive, acțiune în urma căreia negustorii și locuitorii au început să ocolească aceste iarmaroace¹³³.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Ibidem, f. 159.

¹²⁹ Ibidem, Tr. 1764, op. 2013, dosar 1925, f. 30.

¹³⁰ Ibidem, Tr. 766, op. 868, dosar 599, f. 1449.

¹³¹ Ibidem, Tr. 1764, op. 2013, dosar 1926, f. 25.

¹³² Ibidem, Tr. 1768, op. 2011, dosar 281, f. 542—545 (distanța între localitățile Domnești și Agiuudul Nou este de 12 km).

¹³³ Arh. St. București, fond mănăstirea Bogdana, XXIX/6, jalba tîrgoveților către domn din 24 februarie 1828.

La 24 iunie 1843 privighetorul de Zăbrăuți raporta stărostiei că egumenul lua de la cei ce veneau la iarmaroace cu marfă, sume necuvenite¹³⁴. La această sesizare egumenul răspunde, fapt ce scoate în evidență creșterea gradului de combativitate al târgoveților pânceni, că „aceștia nu lasă pe mânăstire a se folosi în liniște de proprietatea ei“¹³⁵.

Atît pentru localitățile rurale, dar mai ales pentru târguri sau orașe, iarmaroacele au avut un rol cu atît mai important, cu cît volumul tranzacțiilor efectuate era mai mare.

Pentru a-și asigura condiții bune desfășurării comerțului unii proprietari, doritori de a câștiga cît mai mult din exploatarea moșiilor, se văd stimulați să investească o parte din sumele încasate pentru amenajări de drumuri, construirea de tarabe, dughenițe etc. care prin acumulări treptate, transformă piața periodică într-una permanentă, iar sub aspect edilitar, satul în târg. Transformarea lentă a orașelor și târgurilor în centre permanente ale schimbului de mărfuri, consecință a slabei dezvoltări a diviziunii sociale a muncii, a făcut însă ca iarmaroacele să continue a avea încă un rol important în viața economică a târgurilor și orașelor, cel puțin pînă la jumătatea secolului al XIX-lea.

În hrisovul acordat de către Mihail Sturza vv. orașului Galați la 1 octombrie 1836, se făcea mențiunea, nu lipsită de semnificație că se înființează acolo cinci iarmaroace pe an „pentru mai multă deschidere a negoțului“¹³⁶, iar vornicul Costachi Conachi făcea cunoscut domnului, la 10 decembrie 1845, că târgușorul Puțani-Tecuci „cu mare greutate mai poate a să ține din pricina lipsei de iarmaroace“¹³⁷.

Concurența dintre iarmaroacele apropiate, lipsa unor condiții favorabile pentru exercitarea comerțului, cu amenajări pentru depozitarea și expunerea mărfurilor etc., dările excesive și abuzurile de tot felul sînt tot atîtea cauze care explică decăderea unor iarmaroace și implicit a unor așezări. La Drăgușeni-Covurlui, târgoveții se plîng că posesorul Pandichi „lua de la cei ce veneau cu marfă la țîrg cît voia, din care pricină au contenit a mai veni“¹³⁸. La Agiud-Nou, locuitorii se plîng Ministerului de Interne, la 5 ianuarie 1860 că „plătîm domnului Balș un acciz impus cu forța și n-avem decît suflet și colibă de casă, fără cergă în pat“ În pofida legii, menținînd monopolul și impunîndu-i la taxe abuzive, i-a determinat pe mulți dintre târgoveții săraci „a lăsa totul și a se împărți pe aiurea“, pustiindu-se mahalaua¹³⁹.

La Nămolosa-Putna, în 1835 din totalul de 51 de prăvălii, 18 erau deșarte¹⁴⁰, fapt ce arată că țîrgul se afla în declin economic. Tîrgușorul Vladnicul-Tecuci, la 1853, „era cu totul pustiu“ avînd doar 16 „dughenițe“¹⁴¹.

Funcția economică a celor mai multe din aceste țîrgușoare a încetat, deoarece, datorită în primul rînd abuzurilor proprietarilor n-au mai fost frec-

¹³⁴ Ibidem, XIV/4.

¹³⁵ Ibidem, adresa stărostiei către egumenul mânăstirii Bogdana din 24 iunie 1843.

¹³⁶ Arh. St. Iași, Tr. 1768, op. I/2017, dosar 422, f. 45.

¹³⁷ Ibidem, Tr. 1316, op. 1482, f. 982.

¹³⁸ *Documente privitoare la istoria economică a României, Orașe și țîrguri, 1776—1865. Moldova*. Seria A, vol. II, București, 1960, p. 161—169.

¹³⁹ Arh. St. București, fond Ministerul de Interne, Moldova, dosar 237/1859, f. 5, 9, 11, 20, 23, 34, 37. Art. 46 al Convenției de la Paris din 1858 prevedea abolirea tuturor monopolurilor în țările române (D. A. Sturdza, *Acte și documente privitoare la istoria renașterii României*, vol. VII, p. 313).

¹⁴⁰ Arh. St. Iași, dosar lit. M/509, f. 117.

¹⁴¹ Ibidem, Tr. 1768, op. 2017, dosar 609, f. 17.

ventate de către negustori și locuitori. La târgul Drăgușeni-Covurlui, proprietarul informează Vistieria că a fost nevoit să reducă numărul zilelor de iarmaroc „din pricină că de la o vreme încoace au început a nu se prea aduce vite”¹⁴².

Cauza decăderii activității comerciale la Drăgușeni-Covurlui a fost după cum arată proprietarul Iancu Greceanu la 12 ianuarie 1839, că târgoveții de acolo, deși se angajaseră în scris să nu neguțătorească decît prin dughenele lor, umblau prin sate cu tot sojul de mărfuri, iar prin unele deschiseseră chiar și dughene, din care cauză au împiedicat cu totul venirea locuitorilor la iarmaroace, producînd mari pagube proprietarului¹⁴³. Și, în timp ce unele iarmaroace s-au văzut nevoite să-și înceteze activitatea, altele, datorită unor conjuncturi favorabile, și-au specializat și diversificat funcțiile devenind din centre ale comerțului periodic, centre ale comerțului stabil.

Tîrgul Panciu, ale cărui începuturi se situează la sfîrșitul secolului al XVIII-lea s-a dezvoltat concomitent atît pe moșia mănăstirii Bogdana cît și pe aceea a razeșilor din Crucea de Jos, datorită importanței iarmaroacelor ce se țineau aici și îndeosebi a celui de toamnă.

La Odobești, tot din iarmarocul de toamnă, a luat ființă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, tîrgul permanent, cu o piață și dughene stabile¹⁴⁴.

La Nicorești-Tecuci, de asemenea centru de podgorie cu iarmaroace „în toate toamnele”¹⁴⁵, tîrgul a apărut și se va dezvolta continuu, tot la începutul secolului al XIX-lea¹⁴⁶.

În toate cazurile prezentate, iarmaroacele au precedat înființarea tîrgurilor. Exista, de altfel, și în concepția contemporanilor părerea că, prin înființarea de iarmaroace se creau de fapt premisele înființării de tîrguri.

Constantin Botez, proprietarul moșiei Glodurile-Tecuci, solicită la 10 iunie 1835 Sfatului ocîrmuitor dreptul de a deschide iarmaroace „ca după vreme să pot încheia și tîrgușor, spre alîșverîșurile locuitorilor”¹⁴⁷. În octombrie 1837 același ban Constantin Botez considera că s-au creat condițiile necesare înființării tîrgușorului și deci solicită Vistieriei eliberarea privilegiului de tîrg, „deoarece acum mulți dintre neguțători voiesc a se stabili acolo, ridicînd binale”¹⁴⁸.

Ca și în cazul iarmaroacelor, motivația hrisovului de tîrg trebuia să prevadă avantajele naturale, ca și îmbunătățirile ce urmau a fi aduse de proprietar. În hrisovul din 11 mai 1841, prin care se acordă polcovnicului Ion Shina dreptul de a face tîrg pe moșia sa Vladnicul-Tecuci, se arată că „este așezat pe drumul mare, aproape de ratoș, velniță și de mori, condiții lesnicioase înfloririi comerțului”. Celor ce urmau a se stabili aici, proprietarul se angaja să le facă anumite avantaje, precum acordarea gratuită a lemnului necesare construirii dughenelor, scutire de bezman pe timp de trei ani etc.¹⁴⁹. La 24 mai 1845, proprietarul face un nou apel pentru atragerea de tîrgoveți, arătînd că „în afara scutirii de dări pe timp de trei ani, le va lăsa și după aceea taxele pentru băuturi și altele mult mai gios” decît prin celelalte tîrguri¹⁵⁰.

¹⁴² Ibidem, f. 2.

¹⁴³ Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 341.

¹⁴⁴ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 175—177.

¹⁴⁵ Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 116.

¹⁴⁶ Arh. St. București, colecția Documente istorice, CLXIV/44.

¹⁴⁷ Arh. St. Iași, Tr. 766, op. 868 dosar 536, f. 6.

¹⁴⁸ Ibidem, N. Iorga opinia că boierii solicitînd dreptul de a deschide iarmaroace, de la început aveau și intenția de a le preface în așezări statornice orășenești (Vezi „*Mem. Acad. Rom.*” Seria I, Tom 39, p. 316—317).

¹⁴⁹ Arh. St. Focșani, fond Stăroștia Putnei, dosar 573, f. 118.

¹⁵⁰ B.F.O., XIII (1845), p. 202.

La Domnești, deși proprietarul moșiei, Iorgu Razu, obținuse numai privilegiul de iarmaroc, cu de la sine putere a construit 12 dughene „spre sprijinirea neguțătorilor ce vor trage acolo”¹⁵¹ cu intenția de a face târg, și, pentru a și-l popula, cu prilejul înscrierii la bir a locuitorilor „a găsit prilej să atragă 80 de locuitori fruntași din satele răzășești (Ruginești, Copăcești, Anghelcești și Păunești) ca și din satul mănăstirii Bîrnova, Bălca, făcându-i țirgoveți”¹⁵².

Pentru a pune capăt numeroaselor reclamații și pentru a da o bază legală înființării de târguri, la 8 martie 1852 se desființează obligativitatea menținerii distanței de patru ceasuri între târgurile fără iarmaroace, menținându-se numai pentru târgurile cu iarmaroace¹⁵³.

Desigur, în târguri nu se puteau așeza oricare dintre țărani, ci doar aceia care cunoșteau un meșteșug, sau aveau oarecari deprinderi în activitatea comercială și înainte de toate, o stare materială bună. Există de fapt și o bază legală, care permitea, cu îndeplinirea anumitor condiții, stabilirea unor țărani în orașe și târguri. Odată stabilit în târg, țăranul trebuia să mai plătească Casei Obștești o sumă egală cu aceea a patentei, care de asemenea trebuia achitată imediat și integral¹⁵⁴.

În 1855, în ținuturile sudice ale Moldovei-Covurlui, Tecuci și Putna — figurau în listele Vistieriei, următoarele țirgușoare. În ținutul Covurlui: Pechea, Foltești, Golășești, Vlădești, Rogojeni, Drăgușeni și Berești. În ținutul Putna: Odobești, Panciu, Agiud, Domnești, Nămoloașă și Sindilari și în ținutul Tecuci: Nicorești și Podul Turcului¹⁵⁵. Dezvoltându-se continuu sub aspect demografic și edilitar, adâncindu-se diviziunea socială a muncii, populația stabilă din aceste târguri fiind constituită din ce în ce mai mult din meșteșugari și neguțori, iar comerțul exercitându-se cu precădere în prăvălii stabile, specializate pe profiluri de mărfuri, unele din ele ca: Odobești, Panciu, Agiudul, Nicorești etc. au devenit după 1860 comune urbane¹⁵⁶.

În această nouă fază, dezvoltându-se în aceste centre o rețea importantă de prăvălii, continuu aprovizionate cu mărfuri diversificate pentru toate gusturile și posibilitățile, urmare a construirii în zonă a unei rețele de drumuri mai bune și mai sigure, comerțul de iarmaroc stagnează, populația satelor îndreptându-se spre orașe și târguri, spre a se aproviziona cu produsele meșteșugărești necesare și pentru a-și desfăce pe piața orașului sau târgului respectiv, produsele agro-alimentare.

Concomitent cu creșterea funcțiilor economice, a crescut și rolul social al acestor târguri, unele devenind subdiviziuni administrative (ocoale), în care își aveau reședința slujbașii ce asigurau executarea ordinelor, se preocupau de încasarea dărilor etc.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea acest proces de dezvoltare a târgurilor și orașelor generalizându-se, iarmaroacele își pierd funcția economică și deci importanța de mai înainte. Dezvoltarea căilor de comunicație, a circulației libere a mărfurilor în condiții de securitate etc. a facilitat schimbul permanent dintre sat și oraș, a creat premisele comunității economice și mai apoi, viața unică a întregii țări.

¹⁵¹ Ibidem, op. 211, dosar 281, f. 542—545.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ *Manualul Administrativ*, vol. II, cap. XIII, p. 119.

¹⁵⁴ Arh. St. Iași, Tr. 175, op. 997, dosar 426, f. 151, 397, 400.

¹⁵⁵ Ibidem, Tr. 1757, op. 2005, dosar 615.

¹⁵⁶ Arh. St. București, colecția Documente istorice, 733, f. 26—31.

În condițiile limitării și apoi a abolirii monopolului turcesc asupra comerțului extern al țărilor române și obținerii libertății comerțului pe Dunăre și Marea Neagră, produsele agroalimentare ale Moldovei pătrund în circuitul economic european, antrenând economia Moldovei pe calea dezvoltării capitaliste.

Sudul Moldovei, datorită apropierii de portul Galați, a fost cuprins mai repede și mai complet de acest revirement economic, deoarece avînd și mai bogate resurse agroalimentare, produsele sale pătrund mai ușor și cu cheltuieli de transport mai mici pe piața europeană de mărfuri.

Creșterea rapidă a volumului comerțului extern a activizat și piața internă, solicitînd-o acum să satisfacă atît nevoile mereu crescînde proprii, cît și cerințele de export. Comerțul intern se desfășoară sub două forme, a schimbului permanent în prăvălii (dughene) care avea o pondere mai mică la începutul secolului al XIX-lea și al schimbului periodic în iarmaroace și zile de tîrg, din orașe, țiguri și sate, care cunoaște o stagnare începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Deoarece se organizau și-și desfășurau activitatea după vechi tradiții, pe bază de privilegii, acordate de către domn proprietarilor de moșii, cu respectarea dreptului de monopol al acestora etc., iarmaroacele reprezintă forme feudale de exercitare a comerțului.

Cu toate acestea, întrucît au înlesnit pătrunderea produselor țărănești pe piață, activizînd schimbul dintre sat și oraș, au contribuit la stratificarea țărănimii, la creșterea ponderii și rolului negustorimii în viața economico-socială, permițîndu-i să-și însușească o parte din renta feudală pentru acumulări și investiții prin faptul că, favorizate de împrejurări, unele au devenit țiguri ca așezări urbane. Iarmaroacele și-au adus un aport deosebit la formarea și dezvoltarea pieței interne unice a Principatelor române și în ultimă instanță, la apariția și dezvoltarea relațiilor de producție capitaliste.

În mod cu totul deosebit în ținuturile sudice ale Moldovei, iarmaroacele au avut nu numai o importanță locală, contribuînd nu numai la aprovizionarea cu alimente a orașelor sau la aprovizionarea satelor cu produse meșteșugărești, ci avînd și rolul de a spori volumul comerțului extern.

Prezența la iarmaroacele de la Galați, Nămolosa, Odobești, Panciu, Nicoarești etc. a unor negustori străini, ce achiziționau pentru export importante cantități de vin, cereale, vite etc ce erau dirijate spre Rusia, Turcia, Austria, Țara Românească etc. este o dovadă concludentă în acest sens.

Concomitent cu sporul demografic al orașelor și țărgurilor și cu dezvoltarea edilitară a acestora, a specializării funcțiilor lor economice și administrative, în condițiile sporirii și îmbunătățirii rețelei rutiere, organizării securității negustorilor și mărfurilor lor, importanța iarmaroacelor scade, produsele țărănești găsin-du-și în noile condiții create, plasament mai sigur și mai avantajos pe piața stabilă a orașelor și țărgurilor.

ANEXĂ :

LISTA LOCALITĂȚILOR CU IARMAROACELE DIN ȚINUTURILE SUDICE ALE MOLDOVEI-COVURLUI, TECUCI ȘI PUTNA — ÎNTRE 1800—1864

Ținutul Covurlui :

1. Țirgușorul Rogojeni (1820)¹⁵⁷

¹⁵⁷ B.F.O., XIII, 16 septembrie 1845, p. 304. Cifra din paranteză reprezintă anul emiterii hrisovului, sau cea mai veche mențiune documentară. Denumirea de țirgușoare este dată în lista țărgurilor și țirgușoarelor mai însemnate, a Vistieriei (Arh. St. Iași, Tr. 1772, op. 2020, dosar 45782, f. 117—118).

2. Tîrgușorul Drăgușeni (1823) ¹⁵⁸
3. Orașul Galați (1836) ¹⁵⁹
4. Tîrgușorul Pechea (1836) ¹⁶⁰
5. Satul Brănești (1837) ¹⁶¹
6. Tîrgușorul Berești (1838) ¹⁶²
7. Satul Băleni (1839) ¹⁶³
8. Tîrgușorul Foltești (1840) ¹⁶⁴
9. Tîrgușorul Golășei (1844) ¹⁶⁵
10. Tîrgușorul Vlădești (1853) ¹⁶⁶

Ținutul Tecuci :

1. Negrilești (1806) ¹⁶⁷
2. Tîrgușorul Puțani (1814) ¹⁶⁸
3. Umbrărești (1817) ¹⁶⁹
4. Orașul Tecuci (1817) ¹⁷⁰
5. Tîrgușorul Nicorești (1817) ¹⁷¹
6. Tîrgușorul Găiceana (1818) ¹⁷²
7. Lărgășeni (1812—1819) ¹⁷³
8. Vladnicu (1819—1821) ¹⁷⁴
9. Dămăcușa (1822—1828) ¹⁷⁵
10. Tîrgușorul Podul Turcului (1831) ¹⁷⁶
11. Tîrgușorul Stănișești (1834) ¹⁷⁷
12. Filipeni (1834) ¹⁷⁸
13. Brehoaia-Călmățuia (1835) ¹⁷⁹
14. Glodurile (1837) ¹⁸⁰
15. Tîrgușorul Colonești (1839) ¹⁸¹
16. Ivești (1856) ¹⁸²

¹⁵⁸ Arh. St. Iași, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 341.

¹⁵⁹ B.F.O. XV, (1847), p. 528.

¹⁶⁰ Arh. St. Iași, Tr. 766, op. 868, dosar 538, f. 68.

¹⁶¹ Arh. St. București, colecția Documente istorice, CLXXIX/186.

¹⁶² Arh. St. Iași, Tr. 1768, op. 211, dosar 281, f. 413.

¹⁶³ Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 35.

¹⁶⁴ Ibidem dosar 18, f. 1.

¹⁶⁵ Ibidem, Tr. 1768, op. 211, dosar 281, p. 399.

¹⁶⁶ Ibidem, Tr. 1316, op. 1482, dosar 42, f. 10.

¹⁶⁷ Arh. St. Iași, Tr. 507, op. 550, dosar 259, f. 30.

¹⁶⁸ Ibidem, op. 1/2017, dosar 469, f. 11.

¹⁶⁹ Ibidem, Tr. 1764, op. 2013, dosar 1015, f. 60.

¹⁷⁰ Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 116.

¹⁷¹ Ibidem, Doc. P. 606/35, f. 87.

¹⁷² Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 23.

¹⁷³ Ibidem, Dos. 427, f. 74—75 (Hrisov de la Scarlat Alex. Callimah vv. fără a se menționa anul).

¹⁷⁴ Ibidem, dosar 425, f. 79 (Hrisov de la Mihai Șutu fără a se menționa anul).

¹⁷⁵ Ibidem, Tr. 766, op. 868, dosar 537, p. 162.

¹⁷⁶ Ibidem, Tr. 1772, op. 2020, dosar 45901, f. 19.

¹⁷⁷ Ibidem, Tr. 766, dosar 537, f. 114.

¹⁷⁸ Ibidem, Tr. 766, op. 868, dosar 537, f. 168.

¹⁷⁹ Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 425, f. 22.

¹⁸⁰ Ibidem, Tr. 766, op. 868, dosar 536, f. 6.

¹⁸¹ Ibidem, Tr. 875, op. 997, dosar 426, f. 268.

¹⁸² B.F.O. (XV/1847 p. 539—540).

Ținutul Putna :

1. Movilița („De sute de ani erau întemeiate”. La 1809 sînt mutate pe moșia mănăstirii Bogdana, la Panciu)¹⁸³.
2. Țirgul Odobești (a luat ființă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, iarmarocul de toamnă avînd loc între 14 septembrie — 1 noiembrie)¹⁸⁴.
3. Țirgul Panciu (a luat ființă pe moșia mănăstirii Bogdana la sfîrșitul secolului al XVIII-lea avînd iarmarocul de toamnă ca și la Odobești, între 15 septembrie — 1 noiembrie)¹⁸⁵.
4. Soveja (1775)¹⁸⁶
5. Mărășești (1818)¹⁸⁷
6. Țirgul Agiud Nou (1823)¹⁸⁸
7. Sascuț (1823)¹⁸⁹
8. Țirgul Domnești (1826)¹⁹⁰
9. Țirgul Nămolosa (1827)¹⁹¹
10. Cimpurile (1842)¹⁹²
11. Boțirlău (1825)¹⁹³

R É S U M É

Utilisant des documents des archives, l'auteur fait une ample présentation de l'activité commerciale du sud de la Moldavie dans la première moitié du dix-neuvième siècle. Il nous dévoile le chemin complexe du développement des relations de type capitaliste et leurs implications : législatives, démographiques, édilitaires, de transport, à partir de l'ancienne formule féodale du commerce par les foires jusqu'au marché permanent des villes et des bourgades — dans l'économie des Pays Roumains.

P R E C I S

Based on archival records, the author makes an ample presentation of the commercial activity in the South of Moldavia in the first half of the 19th century.

Starting from the old feudal form of trade in fairs and arriving at the stable market of towns, Gh. Untaru shows the complex development of capitalist relations in the economy of the Romanian countries with their legislative, demographic, urbanistic and of transport implications.

¹⁸³ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XII/11.

¹⁸⁴ C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobeștilor*, Edit. Acad. R. S. România, 1969, p. 131—136.

¹⁸⁵ Arh. St. București, fond Mănăstirea Bogdana, XXIX/3, XII/11.

¹⁸⁶ Arh. St. București, colecția Documente istorice CCCXI/63.

¹⁸⁷ Ibidem, CCCXLV/326.

¹⁸⁸ Ibidem, fond Ministerul de Interne, Moldova, dosar 237, f. 22.

¹⁸⁹ Arh. St. Iași, Tr. 1316, op. 1488, dosar 1131, f. 1.

¹⁹⁰ Ibidem, Tr. 1764, op. 2013, dosar 71, f. 40 ; Tr. 1768, op. I/2017, dosar 281, f. 382.

¹⁹¹ Ibidem, dosar lit. M/509, f. 117.

¹⁹² Ibidem, Tr. 1764 op. 2013, dosar 1560, f. 1.

¹⁹³ Ibidem, Tr. 1768, op. 2017, dosar 775, f. 100—101.